

„wenig deutlich hervortretend“. Ez a két kitétel azonban nem egészen tiszta, magam is csak utólag a leirt különbség felismerése után kölcsönöztem ezeknek nagyobb jelentőséget; alapjában a „hervortretend“ és „wenig deutlich hervortretend“ kifejezéssel szersző csak olyasfélét akart mondani, hogy „szembetűnő“ és kevésbé „szembetűnő“, mert ha nem így volna, akkor a *Fr. excelsior*-ra nem írta volna, hogy „wenig deutlich“, mert ezen a levélerek egyáltalában nem emelkednek ki. Az *Ettingshausen* idevonatkozó levélváz-ábráiból sem állapítható meg egyéb. Az egy évvel később kiadott levélkulcsából pedig *Ettingshausen**) még ezt a jellemzést is kihagyta.

A moroviçi kőrisfák leveles ágát csakis a leirt erezetbeli különbség alapján sikerült biztosan meghatároznom, úgy, hogy gyűjtött anyagom alapján most már egészen kétségbe kell vonnom, hogy azokban a tölgyerdőkben virágos kőris volna. Nincs kizárva, de bizonyíték nincsen rá.

Mindamellet az ottani sajtóságos levelű *Fraxinus excelsior* nem lehet azonos a mi közönséges kőrisfánkkal, illetőleg majdnem bizonyos, hogy ennek egy, a közönségestől eltérő alakjával van dolgunk, amelyet minden bizonynyal külön név is illet meg. A növény összes részeinek, virágának, termésének stb. ismerete nélkül azonban ez a kérdés nem oldható meg. Talán módja fog azonban akadni még az idei tenyészeti idő lefolyása alatt annak, hogy a hiányzó adatoknak is birtokába jussak.

A tölgylisztharmat és az ellene való védekezés.

Nagy érdeklődéssel olvastam dr. Tuzson János egyetemi tanár urnak az Erdészeti Lapok márczius 15-iki számában megjelent, a földmivelésügyi miniszter urhoz intézett jelentését a tölgylisztharmat károsításáról a vinkovcei, lippai és gödöllői kincstári erdőbirtokokon.

A tölgylisztharmat ugyanis a mi városunk tölgyerdejében is fellépett s igen nagy aggodalommal töltött el bennünket.

*) *Ettingshausen C.*: Medicinalpflanzen, 1862. 121. és 336. old.

Ez a mi erdőnk közvetlenül a város szélén terül el. Kiterjedése mindössze 816 kataszteri hold, de megbecsülhetlen kincsünk. Észak felől ez védelmezi a várost a gyakori északi szelek ellen. Ha ez az erdő nem lenne, a nyiri homok már eltemette volna városunkat.

Az erdő közepén van egy kies fürdőnk. Az erdőnek a város melletti része parkozva van és legkedvesebb sétahelyünk. Az erdő többi részét 40 éves vágásfordulóban értékesítjük s igen szép jövedelme van belőle a városnak. Az erdő régi idő óta kiválóan gondozott és szép sűrű faállománnyal, gazdag aljnövényzettel bír. Az erdő állami felügyelet alatt állván, a váltakozó erdőfelügyelők kivétel nélkül elragadtatással nyilatkoznak róla, mikor első ízben látják. Az alföldön aligha van hozzá fogható szép tölgyerdő.

El lehet tehát gondolni, mennyire meglepett bennünket és milyen gondot okozott, mikor a tölglylisztharmat első jelei mutatkoztak.

A csemetekertekben még csak védekezhettünk ellene rézkénporozással, azonban a felnőtt fák tekintetében, melyek a fürdőbe vezető árnyékos utat 80—120 éves hatalmas tölgyek alakjában 20—20 méter szélességben szegélyezik és a fejlődő vágásterületeken növő 10—40 éves fák tekintetében tehetetlenek voltunk.

S mégis úgy észleljük, hogy a tölglylisztharmat nem vett erőt erdőnk tölgyfáin, nem úgy, mint egy közeli uradalmi tölgyerdőben, hol nyaranként szájalom nézni a fehérre meszelteknek látszó, tölglylisztharmattal meglepett, pusztuló tölgyfákat.

Eloolvassa dr. *Tuzson* János egyetemi tanár ur jelentését, azt hiszem, megtaláltam a védekezés nálunk sikeres módját a tölglylisztharmat elleni védekezésnek.

Erdőnk fája a kocsányos tölgy két faja, a korai és a késői tölgy, melyet mi fekete tölgynek nevezünk. Akad néhány kocsánytalan tölgy is az erdőben, azonkívül elszórtan néhány szil, vad-cseresznye, vadvadkörte és vadalma.

Sajnos, évtizedekkel ezelőtt egyik erdész örökre megbocsátatlan könnyelmű tanácsára az erdő egyes részein az ákácot honosították meg. Az élelmes ákác lassan, de biztosan turja ki a szomszédságából a tölgyet, foglalja el a helyét, mint sokkal élelmesebb fa. Ez ellen azonban már védekezünk gyakori vágással és irtással.

Dr. *Tuzson* János tanár ur az általa megvizsgált kincstári erdőkben azt tapasztalta, hogy a tölgylisztharmat az erős hernyójárások idején, illetve a hernyójárás után lépett fel nagyobb arányokban. A hernyójárás elpusztította az első rügyeket és leveleket. A második, még meg nem erősödött rügyek és gyöngye levelek aztán kész prédái a tölgylisztharmatnak.

És én itt vélem a tölgylisztharmat elleni védekezés módját föltalálni. Védekezzünk a hernyójárás ellen, akkor védekeztünk a tölgylisztharmat pusztító módon való fellépése ellen is.

A hernyójárás ellen pedig a *madárvédelemmel* védekezhetünk.

Nálunk már mintegy másfél évtized előtt megalakult az állat- és madárvédő egyesület fiókjá. Ennek működése egyszerűen csodás eredményeket mutat fel már eddig is.

Az egyesület kezdeményezésére a város az erdőben eddigelé mintegy hatszáz darab mesterséges madárfészekodut helyezett el. Csaknem valamennyi állandó tanyája a hasznos kis énekes madaraknak. Ezenkívül madáretetők vannak az erdő különböző pontjain (a város határában is több helyen) elhelyezve. Az oszlopon álló, fedett asztalkára téli időben állandóan madáreleséget helyezünk el: olajos magvakat, egy kevés faggyut is. És az itt telelő énekes madárrák százával és ezrével keresik fel a terített asztalkákat, mikor hó lepi a fák galyait, azokon tehát élelmet nem találnak.

Hogy a madárfészkeket és a mesterséges odukat a pajkos gyermekek ki ne fosztogassák, a madárvédő egyesület ennek is megtalálta a módját. Az összes iskolákban madárvédő ligákat alakított. Ennek alapszabályai az országos állat- és madárvédő egyesülettől könnyen megszerezhetők. A ligába lépett és beléptetett elemi iskolai, gimnáziumi, polgári iskolai, iparos- és kereskedőtanoncziskolai növendékek, kiknek száma immár meghaladja a hatezeret, kis fogadalmat tesznek és azt alá is írják, hogy nemcsak ők maguk nem fogják a madarakat és a madárfészkeket bántani, hanem többi társaikra is vigyáznak.

Évenként rendez minden iskola az erdőben a madarak és a fák napját, amelyen alkalmi verseket mondanak a madarak hasznáról és védelméről.

Az országos állat- és madárvédő egyesület által kiadni szokott gyermeknaptárból évenként mintegy 2500—3000 darabot osztatunk

ki az iskolákban. A szegényebbeknek ingyen, illetőleg a város költségére, a jobbmóduak 10 fillérért kapják. Ebben is minden közlemény, minden versecske a madár- és állatvédelemre tanítja és buzdítja a gyermekeket.

Az eredmény egyszerűen bámulatos. A gyermekek s az ő példájukra a felnőttek is madárvédőkké válnak.

Ennek köszönhetjük, hogy erdők és határunk tele van hasznos kis éneklő madarakkal.

Hogy aztán ezek a kis madarak mennyire meghálálják ezt a gondoskodást, azt leírni alig lehet.

Csak utalok a nagy természettudós és természetbarát n. Herrman Ottó „A madarak hasznáról és káráról” című munkájára. A nagy tudós és megfigyelő csodadolgokat állapít és mond el a szén-czinke (*Parus major* L.), a kék cinke (*Parus coeruleus* L.), az őszapó (*Aegithalus caudatus* L.) és más kis apró, de végtelenül hasznos kis madár hernyót, bábót és lepketojást pusztító tevékenységéről. Ezek az apró madarak minden ágat, minden vékony kis galyat, minden rügyet a legszorgosabb figyelemmel végig vizsgál-
nak, rendkívül étkesek, folyton keresnek, folyton esznek. Milliókra rug az egy-két cinkecsalád által elpusztított káros bogárság száma és meg van számlálva, hogy egyetlen párocska egy nap, 17 óra alatt négyszázhetvenötször tért vissza fiaihoz eledellel.

A cinkéken kívül még egész sereg egyéb kis hasznos madarunk van, amelyek a hernyókat, a bábokat, a petéket naponként ezer és ezer számra pusztítják. Nincs emberi kéz, nincs emberi mód, amelylyel a kis madarakhoz hasonló eredményt megközelítőleg is el lehetne érni.

Ha tehát a tölgyerdők védelme a tölgylisztharmat ellen feltételezi azt, hogy a hernyóragástól a tavaszi első rügyeket és hajtásokat megmentjük, gondoskodjunk a kis hasznos énekes madarak elszaporodásáról. A mód adva van. A vele járó költség megközelítőleg sem annyi, mint amennyi kárt a hernyók az erdőkben és a gyümölcsösökben tesznek. A hernyók idejekorán való elpusztítása viszont a tölgylisztharmat pusztító fellépésének feltételeit is megszünteti, vagy legalább is alaposan megcsökkenti.

Erre a mi erdők élő gyakorlati példa!

Egy polgármester.

